

Наукові праці : науково-методичний журнал. Педагогічні науки. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – Т. 158, Вип. 146.

УДК 378.147:811:81'233

*Ганніченко Тетяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Миколаївського державного аграрного університету

Коло наукових інтересів: формування комунікативної компетенції студентів нефілологічного профілю в процесі мовної освіти, а саме на заняттях з української та іноземних мов за професійним спрямуванням.

ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ У ПРОЦЕСІ ЇХ МОВНОЇ ОСВІТИ

У статті описано розроблену автором програму формування комунікативної компетенції майбутніх аграріїв у процесі їх мовної освіти.

Ключові слова: програма, комунікативна компетенція, студенти-аграрії, принципи, методи, технології.

The program of formation of future agrarians' communicative competence in the process of their linguistic education is described in the article. The program was worked out by the author of the article.

Keywords: programm, communicative competence, students-agrarians, principles, methods, technologies.

В статье описана разработанная автором программа формирования коммуникативной компетенции будущих аграриев в процессе их языкового образования.

Ключевые слова: программа, коммуникативная компетенция, студенты-аграрии, принципы, методы, технологии.

Оскільки сільське господарство є провідною галуззю української економіки, в річищі сучасних освітніх тенденцій потрібна суттєва зміна сформованої системи психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх спеціалістів аграрного профілю. Це, серед іншого, стосується й мовної освіти. Формування компетентної особистості з високим рівнем комунікативної компетенції є однією з потреб

сьогодення, оскільки від здатності до ефективного спілкування залежить вирішення суспільних і особистісних проблем.

Всебічному аналізу комунікативної компетенції та її компонентного складу в лінгвістичному, методичному, психологічному й педагогічному аспектах, розробці методів, засобів і технологій її формування в процесі вивчення рідної та іноземних мов присвячено праці вчених М.Баранова, Ф.Бацевич, І.Бім, О.Біляєва, Є.Голобородько, О.Горошкіної, М.Кохтева, Л.Мацько, С.Ніколаєвої, Є.Пасова, М.Пентилюк, В.Сафонові, L.Bachman, A.Palmer, M.Canale, M.Swain, D.Hymes, S.Savingnon, J. van Ek, M.Halliday, G.Manby та ін.

Будучи поняттям багатоаспектним, комунікативна компетенція (КК) не має однозначного тлумачення. Існує неузгодженість стосовно компетенцій, що входять до її складу; комплексу елементів, що вона може містити (особистісні й поведінкові якості, індивідуалізація комунікативного процесу тощо); перекладу з англійської мови „communicative competence”, що у вітчизняній науці трактується як „комунікативна компетенція” та „комунікативна компетентність”, інколи вони ототожнюються, проте більшість українських та зарубіжних учених вказують, що між ними існує різниця (В.Аніщенко, В.Байденко, Н.Бібік, С.Гончаренко, І.Зимня, С.Ніколаєва, О.Пометун, О.Савченко, Т.Симоненко, І.Тараненко, А.Хуторський та інші).

Українські лінгводидакти визначають комунікативну компетенцію як здатність особистості „користуватися мовою залежно від ситуації, особливу якість мовленнєвої особистості, набуту в процесі спілкування або спеціально організованого навчання [11, с.70].”

На думку Ф.Бацевича, „комунікативна компетенція перебуває на найвищому щаблі в ієрархії типів компетенцій людини, оскільки містить у собі всі інші. З огляду на це формування комунікативної компетенції є основною метою мовного навчання [1, с.233]”.

Пошуками оптимальної моделі КК в різні роки займалися вчені В.Сафонова, L.Bachman, A.Palmer, M.Canale, M.Swain, D.Hymes, S.Savingnon, J. van Ek,

M.Halliday, G.Manby. До її складу було включено: лінгвістичну, соціолінгвістичну, дискурсивну, соціокультурну, стратегічну, соціальну компетенції [13, 14, 15].

На думку українського вченого О.Горошкіної, особистість повинна володіти такими компетенціями: мовною, мовленнєвою, предметною, прагматичною, комунікативною, етнокультурологічною й соціокультурною [7, с. 349]. Вчена формулює КК як уміння спілкуватися з метою обміну інформацією.

На КК як міждисциплінарний феномен вказує І.Бім, С.Ніколаєва, І.Зимня, Є.Пасов (розвиток особистості учня засобами іноземної мови) [2, 6, 8, 9]. Більшість українських лінгводидактів О.Беляєв, Л.Скуратівський, Г.Шелехова, О.Горошкіна, М.Пентиліук уважають, що формування мовної особистості неможливе без набуття нею комунікативної компетенції [3, 7, 10]. М. Пентиліук уважає, що мовна й мовленнєва компетенції ґрунтуються на усвідомленні основної функції мови – комунікативної, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв і впливає на їхній духовний розвиток [10]. Крім того, на нашу думку, засвоєння іноземної (англійської) мови відбувається на засадах діалогу культур, міжкультурної комунікації із формуванням полімовної особистості, що ввібрала всі цінності рідної й іншомовної культури.

Вчені М.Баранов, Є.Голобородько, М.Кохтєв, Л.Мацько, С.Ніколаєва, Є.Пасов, М.Пентиліук вказують на ефективність поєднання з метою формування КК традиційних і інноваційних методів навчання [5, 8, 9, 10].

Дослідження в теоретичній і практичній площині питання формування комунікативної компетенції засвідчило його актуальність і необхідність різнобічного вивчення та пошуку шляхів його вирішення, оскільки існує суперечність між рівнем комунікативної компетенції випускників вищих закладів освіти та вимогами кваліфікаційних стандартів, суспільних інституцій, а також соціальними домаганнями сучасної генерації молоді щодо рівня володіння державною та іноземними мовами.

Отже, залучення інноваційних методів, використання новітніх технологій, особистісно-орієнтованих моделей організації навчання сприяють підвищенню якості професійної освіти з оптимальним використанням навчального та

позанавчального часу. У дидактиці вищої школи особливе місце належить дидактичній грі, яка є засобом, що недостатньо використовується з метою формування комунікативної компетенції мовою спеціальності на практичних заняттях з мов у студентів-нефілологів. Розгляд навчальних можливостей дидактичної гри, психолого-педагогічних умов формування комунікативної компетенції засобами дидактичної гри, аналіз навчальних програм, навчально-методичної та науково-методичної літератури дав нам підстави вважати, що дидактична гра є ефективним засобом формування комунікативної компетенції фахівців аграрного профілю. У ході нашого дослідження [4] було створено методіку використання дидактичної гри як засобу формування комунікативної компетенції студентів-нефілологів, зокрема майбутніх аграріїв, на заняттях з української та англійської мов за професійним спрямуванням. Передусім було складено програму експериментального навчання: визначено етапи експерименту, означені цілі кожного з них, завдання, зміст, принципи, методи, засоби.

Метою нашої статті є представити авторську програму дослідного навчання.

На нашу думку, програма – план дій, визначення етапів роботи, їх змісту, методів та прийомів. У контексті методології наукової творчості „програма визначає проблему, мету, завдання дослідження, методи їх вирішення, а також основні шляхи і форми впровадження в практику очікуваних результатів” [12, с.84].

Програма формування комунікативної компетенції студентів-аграріїв на заняттях з мов за професійним спрямуванням представлена нами у вигляді таблиці.

**Програма формування комунікативної компетенції студентів-аграріїв засобами
дидактичної гри на заняттях з мов за професійним спрямуванням**

	Мета, завдання, зміст	Принципи	Методи	Засоби	Технології
I – підготовчо-мотиваційний етап	<p>Мета: ознайомлення студентів зі специфікою курсу навчання мов за професійним спрямуванням, створення мотивації до вивчення дисциплін.</p> <p>Завдання: 1) визначення загальних цілей, їх максимальне уточнення відповідно до необхідного змісту; 2) формулювання окремих дидактичних цілей з орієнтацією на досягнення прогнозованих результатів; вибір оптимальних методів, форм і засобів навчання; організація ходу навчального процесу; оцінка поточних результатів і, при необхідності, виправлення, корекція навчального процесу, що спрямований на гарантоване досягнення поставлених цілей.</p> <p>Зміст: знання про мову, її функції, походження та історичний розвиток, вміння, знання з лексики, фонетики, граматики та синтаксису, мовні норми. Уміння адекватно користуватися мовними засобами для вираження думок в усній та писемній формах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> · загальнодидактичні (науковості, зв'язку теорії з практикою і т. ін) · комунікативності і функціональності; взаємозв'язку у навчанні видів МД; · активності і самостійності 	<p>традиційні: усний виклад матеріалу (розповідь, пояснення), бесіда, дискусія, робота з підручником тощо</p> <p>інтерактивні: бесіда за Сократом, мікрофон, акваріум, коло ідей, дидактичні ігри тощо</p>	<p>робоча програма, книга для вчителя, підручник і книга для читання, словники, вправи, завдання для самостійної роботи та тестового контролю знань, картинки і малюнки, диски з фільмами та телепередачами</p>	<p>традиційне навчання, мультимедійне, проблемне навчання, вивчення програмового матеріалу укрупненими частинами</p>

<p>II – тренувальний (формувальний) етап</p>	<p>Мета: довести, що дидактична гра є ефективним засобом навчання, що сприяє формуванню комунікативної компетенції майбутнього фахівця-нефілолога.</p> <p>Завдання: 1) розробка дидактичної моделі формування комунікативної компетенції на студентів; 2) проектування методики формування комунікативної компетенції, розробка технології підготовки та проведення дидактичної гри; 3) розвиток основних компетенцій, що входять до складу комунікативної компетенції; 4) вивчення професійної мови, термінології; 5) засвоєння норм ділового етикету, формул ввічливості; 6) укладання ділових паперів; 5) формування вмінь та навичок професійного мовлення (усна та писемна форма)</p> <p>Зміст: знання з лексики, граматики, синтаксису професійного мовлення; стилістичних норм мови; професійної термінології; ділової документації; вміння здійснювати усне монологічне та діалогічне мовлення з фаху; розуміти на слух зміст професійних текстів; перекладати та передавати зміст фахових текстів; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні української мови за професійним спрямуванням для свідомого засвоєння англійської мови й навпаки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> · загальнодидактичні; · професійної спрямованості; · комунікативності і функціональності; · міжпредметних зв'язків; · взаємозв'язку у навчанні видів МД; · диференційованого навчання; · інтегрованого навчання; · активності і самостійності 	<p>традиційні: розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручником, спостереження над мовою, метод вправ тощо</p> <p>інтерактивні: бесіда за Сократом, мікрофон, акваріум, коло ідей, метод проектів, дидактичні ігри тощо</p>	<p>книга для вчителя, підручник і книга для читання, словники і довідники, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, газети та журнали, вправи, завдання для самостійної роботи та тестового контролю знань, комплект дидактичних ігор, наочність (схеми, таблиці, зразки ділових паперів, малюнки, диски з фільмами та телепередачами, лінгафонний практикум, комп'ютерні програми, електронний каталог інтернет-ресурсів для с/р</p>	<p>традиційне навчання, комп'ютеризоване навчання (мультимедійне), проблемне навчання, вивчення програмового матеріалу укрупненими частинами</p>
--	--	--	---	---	--

III – узагальнювальний етап	<p>Мета: узагальнити отримані результати формульованого експерименту, провести їх аналіз.</p> <p>Завдання: 1) провести статистичну обробку результатів формульованого експерименту; 2) сформулювати висновки, визначити показники ефективності експериментального навчання; 3) здійснити систематизацію й обробку емпіричних даних; 4) узагальнити підсумки дослідження.</p> <p>Зміст: знання і вміння в усіх видах мовленнєвої діяльності в межах курсу вивчення мов за професійним спрямуванням; володіння всіма видами компетенцій, що входять до складу комунікативної компетенції</p>	<ul style="list-style-type: none"> · науковості; · систематичності і послідовності; · зв'язку теорії з практикою; · наступності і перспективності; · професійної спрямованості; · комунікативності і функціональності; · міжпредметних зв'язків; · взаємозв'язку у навчанні видів МД 	емпіричні, прогностичні, статистичні, конференція, ділова гра	комп'ютерна програма, завдання для самостійної роботи та тестового контролю знань, комплект дидактичних ігор	традиційна, комп'ютерна, статистичної обробки даних
IV – контрольно-оцінний	<p>Мета: перевірка та корекція отриманих результатів навчання.</p> <p>Завдання: перевірити та оцінити рівень комунікативної компетенції студентів на заняттях з мов; спланувати заходи щодо корекції експериментальної методики.</p> <p>Зміст: контроль й оцінка знань, умінь та навичок студентів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> · науковості; · систематичності і послідовності; · зв'язку теорії з практикою; · наступності і перспективності 	вправи, практична робота, тест	завдання для контрольних робіт, тестового контролю знань, анкетування	традиційне та комп'ютерне анкетування, тестування

Перший етап нашого дослідження – *підготовчо-мотиваційний*. На цьому етапі дослідження було повідомлено цілі, завдання та зміст навчання дисципліни, загальні відомості про мову, її функції, походження та історичний розвиток.

У структурі будь-якого дидактичного процесу повинен бути представлений мотиваційний компонент. Мотивація в навчанні для студентів – це внутрішній

процес набуття особистісного змісту курсу, що вивчається, для викладача – це процес активізації діяльності студентів і керування ним. Мотиваційний компонент педагогічного процесу, що забезпечує активність взаємодії викладача та студентів, визначається, головним чином, психологічними властивостями студента, власними інтересами, мотивами. Тому вивчення викладачем особистісних властивостей студентів є передумовою визначення оптимальної програми їх навчання і, зокрема, створення ефективної технології навчання мов.

Паралельне вивчення професійного мовлення на заняттях з української та англійської мов мотивувало студентів до їх глибшого засвоєння. Оскільки термінологія, що стосується аграрної сфери має здебільшого латинське або англійське походження, це дозволило студентам опанувати терміни усвідомлено, поглибивши їх загальнолінгвістичний світогляд, дало можливість з'ясувати семантику слів і розширити словник професійної лексики. На цьому етапі було запропоновано вправи на порівняння мов; переклад текстів різних стилів із зазначенням особливостей; роботу з текстом на підстановку слів; добір синонімів, добір синонімів до англійських слів, що мають українські відповідники; визначення термінів у тексті з їх тлумаченням; ігрові завдання. У процесі засвоєння тем модулю студенти вчилися презентувати себе як майбутнього спеціаліста, усвідомлювати важливість володіння державною й англійською мовами для успішної самореалізації в майбутньому професійному житті. Для цього ми пропонували завдання на розвиток монологічного й діалогічного мовлення в межах тем модулю, переклад текстів суспільно-політичного, країнознавчого, культурологічного змісту, написання автобіографії, резюме, складання розкладу роботи, лексико-граматичні вправи.

Наступний етап нашого експерименту – *тренувальний (формувальний)*.

На цьому етапі здійснювалося вдосконалення знань, умінь та навичок студентів, набутих ними згідно з вимогами шкільної програми з мов, щоб підготувати їх до засвоєння професійного мовлення. Цей етап включав: виконання завдань на розвиток основних компетенцій, що входять до складу комунікативної компетенції, введенням професійної мови, термінології, за допомогою традиційних та інтерактивних засобів навчання (зокрема дидактичних ігор).

Відповідно до мети нашого експерименту передбачалося, що студенти повинні володіти знаннями, уміннями та навичками, що входять до складових комунікативної компетенції майбутнього фахівця-нефілолога, тобто: мовної, мовленнєвої, соціокультурної, стратегічної та дискурсивної компетенцій.

Мовна компетенція включає лексичні, фонетичні, граматичні, синтаксичні знання і вміння. Відповідно набуття цього виду компетенції передбачає вивчення теоретичного матеріалу з будови української/англійської мови, виконання вправ та завдань на закріплення вивченого матеріалу, освоєння термінологічних одиниць професійного мовлення.

Велике значення для формування компетенцій з фонетики й орфоєпії, лексики та граматики має текст. Він створює змістову базу для оволодіння всіма видами комунікативної діяльності, є матеріалом для різного роду завдань, джерелом нових лексичних одиниць, зразків граматичних та синтаксичних структур.

Мовленнєва компетенція реалізувалася у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності: читанні, говорінні, письмі й аудіюванні. Кожен із цих видів може бути пов'язаний з текстами в усній або писемній формах, або в обох. Завдання на розвиток цього виду компетенції включало усний або писемний переклад тексту; передачу змісту, анотування і реферування; завдання, що зумовлювали діалогічне й монологічне мовлення; вираження ставлення до прочитаного або прослуханого (згода, незгода, захоплення, несхвалення тощо), усні презентації, доповіді та ін.

Соціокультурні вміння та навички базувалися на знаннях про суспільство і культуру, традиції та мову. При вивченні української мови володіння цими знаннями сприяло кращому національному самоусвідомленню, самоідентичності, формуванню мовної особистості. Засвоєння англійської мови відбувалося на засадах діалогу культур, міжкультурної комунікації із формуванням полімовної особистості, що ввібрала всі цінності рідної й іншомовної культури.

Формування соціокультурної, прагматичної та стратегічної компетенцій здійснювалося в єдності з розвитком мовної, мовленнєвої компетенцій. Для формування цього виду компетенцій основним опорним матеріалом був текст.

На цьому етапі були використані: розроблена нами модель формування комунікативної компетенції засобами дидактичної гри, алгоритм розробки й проведення навчальної гри паралельно на заняттях з мов за професійним спрямуванням.

Після застосування дослідної методики на *узагальнювальному* та *контрольно-оцінному* етапах здійснено систематизацію та аналіз результатів навчання (знань, умінь та навичок студентів в усіх видах мовленнєвої діяльності, наявність мовної, мовленнєвої, соціокультурної, дискурсивної, стратегічної компетенцій); доведено ефективність запропонованої методики; сформульовано висновки; перевірено та здійснено корекцію результатів.

Навчання за експериментальною програмою довело доцільність і ефективність використання дидактичних ігор на заняттях з української та іноземної (англійської) мов за професійним спрямуванням з метою формування комунікативної компетенції студентів аграрного закладу освіти.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики.: Підручник. – К.: Академія, 2004. – 344 с. – Бібліогр.: с. 304–317.
2. Бим И.Л. Теория и практика обучению немецкому языку в средней школе / И.Л. Бим. – М.: Просвещение, 2004 - 324с.
3. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови: Навчально-методичний посібник / О.М.Біляєв. – К.: Генеза, 2005. – 180 с.
4. Ганніченко Т.А. Формування комунікативної компетенції майбутніх економістів засобами дидактичної гри у процесі мовної освіти: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / ХДУ. – Х, 2009. – 21 с.
5. Голобородько Є.П. Педагогічна онтософія: проблеми і перспективи: Науково-педагогічні праці: У 2 т. – Т. 2: Методика викладання української мови. Загальна педагогіка. Педагогіка вищої школи. Педагогічна публіцистика. – Херсон: ВАТ ХМД, 2007. – 604с.
6. Зимняя И.А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – № 5. – 2003. – С. 34–42.

7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах : [підручник для студентів філологічних факультетів університетів] / за ред. М.І.Пентиліук. – К.: Ленвіт., 2005 – 399 с.
8. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов в середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2002. – 346 с.
9. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов.– М., Просвещение, 1991. – 222 с.
10. Пентиліук М.І. Концепція комунікативної методики навчання української мови / М.Пентиліук, О.Горошкіна, А. Нікітіна // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 1. – С. 15–20.
11. Словник-довідник з української лінгводидактики /За ред. проф. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
12. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарєнко. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.
13. Bachman L.E. Communicative Language Ability: Fundamental Considerations in Language Testing / L.E. Bachman. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – P. 81–110.
14. Canale M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing / Canale M. and Swain M. – Dublin: New Dimension, 1980. – 348 p.
15. Van Ek J.A. The Threshold Level for Modern Language Learning in Schools / J.A. Van Ek.– London: Longman, 1997. – 210 p.

***МОТИВИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ У
ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ОСВІТИ***

Стаття присвячена розгляду сутності і ролі мотивів навчальної діяльності студентів-нефілологів у процесі їх мовної освіти. Автор визначає рівні мотивації на початковому та кінцевому етапах навчання.

Ключові слова: мотив, мотивація, мовна освіта, компетенція.

Реалії сьогодення, коли соціальна реалізація особистості можлива за наявності високого рівня фахової підготовки, спонукають молодих українців до отримання вищої освіти, що має забезпечити формування знань, умінь і навичок професійної діяльності. Серед них важливими є комунікативні, формування яких відбувається насамперед у процесі мовної освіти.

У Державному стандарті вищої освіти окреслено, що спеціалісту необхідно володіти українською та однією-двома іноземними мовами на рівні вільного професійного та побутового спілкування [1:11].

Мовна освіта розуміється нами як суспільно-педагогічне явище, що має забезпечувати умови для вивчення, розвитку й збереження рідної мови, засвоєння іноземних мов, спрямована на формування полімовної особистості з високим рівнем комунікативної компетенції.

Одним із пріоритетних напрямів мовної освіти є забезпечення наступності її змісту між загальноосвітньою шкільною підготовкою й вимогами вищої освіти. Автори навчально-виховної концепції вивчення української (державної) мови С.Єрмоленко й Л.Мацько зауважують, що слід впроваджувати в навчання виробничо-професійну й ділову мови; здійснювати міжпредметні зв'язки (через мову власне і здійснюються ці зв'язки); підвищити рівень викладання мови

професійного спілкування, впорядкувати фахові терміносистеми й підсистеми; забезпечити мовців знаннями національної й зарубіжної культур [2:28-31].

З погляду процесу породження мовного висловлювання, навчання мови потрібно починати з приведення в дію механізму мотивації. У структурі будь-якого дидактичного процесу повинен бути представлений мотиваційний компонент.

Метою нашої статті є розкрити сутність і значення мотивів навчальної діяльності студентів-нефілологів.

Проблему мотивації навчальної діяльності студентів розглядали ряд зарубіжних і вітчизняних учених Л.Божович, Л.Виготський, В.Вилюнас, І.Васильєв, М.Боришевский, Б.Додонов, О.Донцов, О.Дусавицький, Є.Льїн, О.Коваленко, Г.Костюк, О.Леонтєв, Й.Лінгардт, С.Максименко, А.Маркова, А.Маслоу, В.Мясищев, В.Семиченко, О.Скрипченко, Д.Узнадзе, Х.Хекхаузен, П.Якобсон та ін.

Ми погоджуємося з Т.Чаусовою, що мотивація навчальної діяльності студентів є полісистемною, її особливістю є наявність декількох об'єктивно і суб'єктивно значущих факторів: життєзабезпечення особистісного розвитку, навчальної діяльності, соціальної взаємодії, професійного становлення. А специфіка студентського періоду життя така, що провідним (системоутворюючим) чинником у ньому через об'єктивні причини є професійне становлення, що в оптимальному варіанті повинне забезпечувати синхронізацію, взаємокомпенсацію, взаємодоповнення всіх інших факторів [3:3].

Мотивація в навчанні для студентів-нефілологів – це внутрішній процес набуття особистісного змісту курсу, що вивчається, для викладача – це процес активізації діяльності студентів і керування ним. Мотивацію підтримує реальний, етапний і кінцевий успіх. Якщо успіху немає, то мотивація згасає, і це негативно позначається на виконанні діяльності. Мотиваційний компонент педагогічного процесу, що забезпечує активність взаємодії викладача та студентів, визначається, головним чином, психологічними властивостями студента, власними інтересами, мотивами. Тому вивчення викладачем особистісних властивостей студентів є передумовою визначення оптимальної програми їх навчання.

Психолінгвісти, зокрема І.Зимня зазначають, що мовленнєва діяльність –

активний, цілеспрямований мотивований предметний процес видачі й отримання сформульованої за допомогою думки інформації, що спрямована на задоволення комунікативно-пізнавальних потреб людини в процесі комунікації [4:72].

Психолог О.М.Леонт'єв зауважував, що необхідний об'єкт, який відповідав би потребі і спонукав до діяльності, надав би їй певної спрямованості, тобто необхідний мотив [5:234]. Інакше кажучи, *мотив* – „унаочнена потреба”, проте предмети потреби можуть бути різними. Наприклад, при вивченні української мови (за професійним спрямуванням) та іноземної мови, в одного студента як предмет потреби виступають знання професійної лексики, іншомовні знання, а в іншого – високий рейтинг з дисципліни, стипендія. У першому випадку мотив – внутрішній, в другому ж по відношенню до особи – внутрішній, а по відношенню до діяльності – зовнішній.

Дослідниця П.Гончарук вважає, що перш ніж потреба спричинить дію, особистість переживає складний психологічний процес мотивації, який полягає в усвідомленні тією або іншою мірою суб'єктивної й об'єктивної сторін потреби та дії, спрямованої на її задоволення. Мотивом може стати лише усвідомлена потреба і лише в тому разі, якщо задоволення цієї конкретної потреби, багаторазово проходячи через етап мотивації, безпосередньо переходить у дію [6:388].

Вчені (Ю.Бабанський, П.Гальперін, В.Давидов, О.М.Леонт'єв, А.Петровський, С.Рубінштейн, Г.Щукіна) вирізняють дві основні групи мотивів навчання: 1) ті, що перебувають поза сферою навчально-пізнавальної діяльності (соціальні та інші); 2) пізнавальні.

Визначення мотивації навчальної діяльності студентів, пов'язаної з вивченням мов, дозволило встановити, що мотиви відрізняються низкою змістовних і динамічних характеристик. До них належать: спрямованість активності навчальної діяльності, особиста значущість, місце в структурі мотивації, ступінь дієвості і т. ін. У мотивах навчальної діяльності студентів особливо слід виділити спрямованість: на набуття знань у межах міжособистісного спілкування, на формування комунікативної та лінгвокультурологічної компетенції професійного характеру, на сприйняття студентами мови як засобу міжкультурної взаємодії й співпраці.

Важливим елементом динамічних характеристик спрямованості особистості студента є пізнавальні і комунікативні інтереси, що викликають активну розумову діяльність і вимагають володіння певними мовними засобами.

На думку Є.Ільїна, існує чотири групи мотивів: мовні, країнознавчі (культурні), комунікативні й лінгвістичні. Мовні мотиви, спрямовані на розвиток умінь і навичок монологічного й діалогічного мовлення, на розвиток навичок читання і письма, активізацію мовного матеріалу. Педагог зазначає, що комунікативні мотиви можуть бути природними і удаваними. Природні виникають під час спілкування у процесі виробничої практики. Удавані можна створити в процесі навчальної діяльності [7:187].

Засновані на інтересі комунікативні мотиви можуть наблизитися до природних. Це відбувається тоді, коли студенти описують ситуацію, що стосується безпосередньо них (наприклад, коло своїх професійних інтересів і т. ін.).

Третю групу мотивів складають країнознавчі мотиви (вивчення культури, традицій, етикету). Вони виявляються через можливість самоусвідомлення студентами своєї національної приналежності, ідентичності, самореалізації на полікультурній основі в рамках міжнародних проєктів.

Крім того, педагог Є.Ільїн указує на лінгвістичні мотиви, що виявляються через можливість організації навчальної творчої роботи й здійснення самостійного наукового пошуку разом з партнерами при вивченні мов. Навчально-пізнавальна, дослідницька й творча діяльність студентів сприяє їх гуманітарному розвитку в природному мовному середовищі [7:189].

Ураховуючи провідну роль комунікативних мотивів, як основного показника сформованості мотиваційної складової навчання Є.Полат і А.Петрова виділяють структуру комунікативних якостей, яка, на їх думку, повинна бути представлена чотирма рівнями [8]. Ми погоджуємося з такою структурою, але вважаємо, що при вивченні мови професійного спрямування як української, так й іноземної (англійської), до цієї структури потрібно внести деякі корективи: усвідомлення студентами ролі професійної комунікації у вивченні мов; розширення світогляду особистості студента й набуття мовних, країнознавчих, лінгвістичних знань у межах

професійного та міжкультурного спілкування; формування комплексу комунікативних дій студентів і творче використання комунікативних знань і навичок для вирішення завдань навчання; самоствердження і самореалізація особистості студента, задоволення міжособистісних стосунків у процесі професійної та міжкультурної комунікації; задоволення потреб у знаннях професійної термінології, мови ділових документів, формул увічливості.

Окрім комунікативних, мовних, країнознавчих і лінгвістичних мотивів, є ще й професійні. На нашу думку, вони спрямовані на набуття компетенцій, професійне становлення.

У психолого-педагогічній літературі виділено багато факторів, що обумовлюють розвиток тих або інших аспектів пізнавальної й професійної мотивації студентів. Розроблені деякі принципи, шляхи вивчення і критерії оцінки рівня розвитку пізнавальних і професійних мотивів як складової частини загальної системи мотивів навчання, описані різні підходи (способи, прийоми) до їх формування. Чинники та умови розвитку цих мотивів відображають різні аспекти навчання й особистісні характеристики суб'єктів освітнього процесу: від специфіки цілей, змісту, умов навчання, педагогічних технологій, індивідуальних психологічних характеристик студентів до спеціальних прийомів.

Процес розвитку професійних мотивів відбувається безпосередньо в навчальній діяльності з виникненням інтересів. Світовий досвід пропонує концептуальні засади підсилення мотивації прийомами стимулювання, що базуються в студентів на таких положеннях: 1) потреба в знаннях, але на основі власної „вигоди” від засвоєння матеріалу; 2) потреба повністю розпоряджатися собою, що сприяє відповідальності за власне навчання; 3) багатий і різноманітний життєвий досвід, що спричиняє вимогу індивідуалізації навчання; 4) знання і досвід є джерелом знань для студентів; 5) готовність до вивчення будь-якого матеріалу з'являється тільки за умови усвідомлення того, що предмет, який вивчається, буде використаний у майбутній професійній діяльності та стане запорукою успіху; 6) має місце переорієнтація від принципу акумулювання знань (предметне навчання) до підвищення рівня компетентності (проблемне навчання) як

набуття здатності до ефективних дій під час розв'язання конкретних життєвих ситуацій.

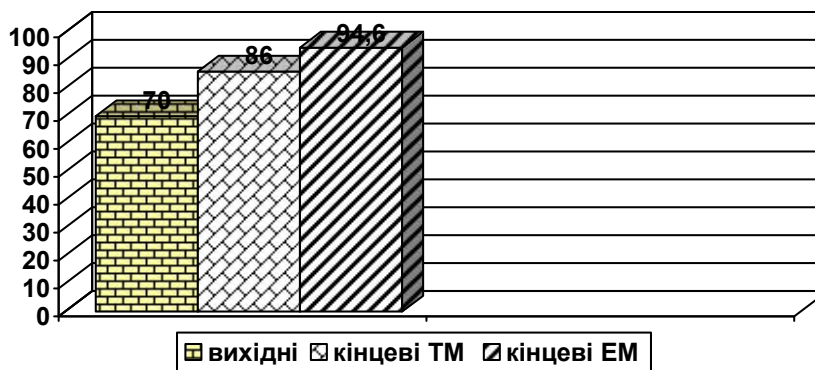
Слід відзначити, що мотивація не вичерпується спонуканням особистості до пізнавальної діяльності, а включає, на думку П.Підкасистого й О.Тищенко, соціально-психологічні, соціально-економічні, морально-етичні та інші зв'язки та відносини [9:8].

За свідченням психологів (П.Гончарук, В.Рибалка, Ю.Трофімов), навички активізують мотиви, посилюють їх вплив на поведінку; у свою чергу, від сили мотиву залежать швидкість та стійкість засвоєння навичок [6:394]. Інтерактивні методи допомагають поглибити, закріпити, проконтролювати та скоректувати формовані знання, мовні вміння й навички студентів.

Щоб визначити рівні мотивації навчальної діяльності студентів-нефілологів до і після курсу навчання мов професійного спрямування ми провели анкетування, що базувалося на методиці А.Реана та В.Якуніна. Анкета містила 16 мотивів (стати висококваліфікованим фахівцем; отримати диплом; вільно володіти рідною та іноземною мовами в сфері професійної діяльності; успішно навчатися; постійно отримувати стипендію чи заохочування від батьків; набути глибоких та міцних знань; підвищувати рівень комунікативної компетенції з метою здійснення міжнародних творчих професійних зв'язків; забезпечувати успішність майбутньої професійної діяльності тощо), кожний мотив необхідно було оцінити за семибальною шкалою. 1 бал – мінімальний показник значущості цього мотиву для студента, а 7 балів – максимальний.

Ми підраховали середній бал відповіді на кожне питання і середній показник відповідей усіх опитаних студентів. Результати представлені нами у вигляді діаграми, де показані вихідні та кінцеві рівні мотивації у групах, де навчання здійснювалося за традиційною та експериментальною методиками (ТМ та ЕМ) навчання.

Середні рівні мотивації

Загалом, результати проведеного анкетування свідчать, що на початку навчання студенти мали достатньо високі рівні мотивації навчальної діяльності, які збільшувалися в процесі вивчення мов за професійним спрямуванням (української та іноземної), особливо це зростання спостерігалось в групах, де здійснювалося навчання за нетрадиційними методиками з використанням інноваційних технологій навчання тощо.

Отже, мотивація навчальної діяльності студентів-нефілологів у процесі їх мовної освіти забезпечує формування знань, умінь і навичок комунікації, перспективним є її посилення за допомогою використання новітніх форм і методів навчання.

Література:

1. Державний стандарт вищої освіти. Вимоги до підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр/ www.mon.gov.ua/gr/obg/2007. – К., 2007.
2. Єрмоленко С. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови / С.Єрмоленко, Л.Мацько // Дивослово. – 1994. – №7.– С.28-31.
3. Чаусова Т.В. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів: Автореф.дис. канд. психол. наук/ Т.В. Чаусова; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2004. – 22 с.
4. Зимняя И.А. Педагогическая мотивация / И.А.Зимняя. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 1997. – 480 с.
5. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М.: МГУ, 1981. – 584 с.

6. Психологія: підручник / [Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.]; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2000. – 558 с.
7. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П.Ильин. – СПб: Питер, 2000. – 512 с.
8. Пометун О.І. Компетентісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. – К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій, 19.10.2004 р.–10 с.
9. Пидкасистый П.И. Компьютерные технологии в системе дистанционного обучения / П.И.Пидкасистый, О.Б.Тыщенко // Педагогика. – 2000. – № 5. – С. 7.

Gannichenko T.A. Motives of non-philological students' educational activity in the process of linguistic education.

The article is devoted to the essence and role of motives of non-philological students' educational activity in the process of their linguistic education. The author determines the levels of motivation at the initial and final stages of training.

Keywords: motive, motivation, linguistic education, competence.

Ганниченко Т.А. Мотивы учебной деятельности студентов-нефилологов в процессе языкового образования.

Статья посвящена рассмотрению сущности и роли мотивов учебной деятельности студентов-нефилологов в процессе их языкового образования. Автор определяет уровни мотивации на начальном и конечном этапах обучения.

Ключевые слова: мотив, мотивация, языковое образование, компетенция.

Відомості про автора:

Ганніченко Тетяна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Миколаївського державного аграрного університету.

МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

У статті розкрито зміст моделювання ситуацій професійного спілкування та визначено його ефективність під час ділових ігор як засобу формування комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: моделювання, професійне спілкування, комунікативна компетенція, ділова гра.

Бурхливий розвиток науки, техніки і технологій обумовив зміну суспільних стереотипів щодо якості життя, духовних, інтелектуальних і матеріальних потреб особистості, її самоусвідомлення та самореалізації, а також вимог соціального запиту. Зокрема в умовах інтенсифікації міжнародних ділових контактів, розширення професійного співробітництва виникає потреба у фахівцях з високим рівнем професійної комунікативної компетенції. Новою освітньою парадигмою передбачено впровадження принципів, методів, технологій та засобів навчання, які мають забезпечити ефективне її формування. Моделювання ситуацій професійного спілкування є одним із цих засобів, що й актуалізує його використання.

Метою нашої статті є розкрити зміст моделювання ситуацій професійного спілкування та визначити ефективність його використання як засобу формування професійної комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів.

На моделювання як засіб, що забезпечує практичну спрямованість навчання, дозволяє наблизити мовленнєву діяльність до природних умов спілкування вказували В.Г.Афанасьєв, А.А.Вербицький, Н.А.Бакшаєва, Б.А.Глинський, В.М.Глушков, Є.Я.Голант, Б.П.Єсіпов, М.М.Скаткін, Дж. Форрестер, Р.Шеннон та ін.

Моделювання – метод наукового пізнання, що ґрунтується на заміні предмета або явища, які вивчаються, на їх аналог, модель, що містить істотні ознаки оригіналу [1, с.41]. „Властивістю всіх моделей є їх здатність тим або іншим чином відтворювати дійсність [2, с. 30]”.

„Будь-яка програма навчання передбачає створення моделі мінімального комунікатора, який повинен бути достатнім для досягнення поставлених комунікативних цілей” [3, с. 31]. Ми погоджуємося з цією думкою і вважаємо моделювання однією із складових формування професійної комунікативної компетентності.

Учені (В.Сластьонін, Є.Шубін) визначають *професійну комунікативну компетентність* як інтегративну ознаку особистості, що характеризується обсягом і характером засвоєних знань, умінь та навичок володіння мовою, а також звичок, якостей і властивостей, що реалізовуватимуться в майбутній фаховій діяльності індивіда, яка формується в процесі моделювання професійної комунікативної діяльності. Структура комунікативної професійної компетентності, на їх думку, містить комунікативну компетенцію як володіння засобами мовної комунікації й професійну компетенцію як інформаційну складову [4, 5].

Учена Т.Симоненко визначає професійну комунікативну компетенцію як „здатність спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом дидактичного дискурсу, презентувати нормативні та доступні для сприйняття навчальні тексти, вирішувати за допомогою мовних засобів (у конкретних ситуаціях професійного спілкування) комунікативні завдання [6, с. 67].”

Під *професійним спілкуванням* ми розуміємо мовленнєву взаємодію у певній професійній ситуації, а також в цілому спілкування людей однієї професії в межах фахової діяльності, володіння професійною комунікативною компетенцією.

Українські лінгводидакти визначають комунікативну компетенцію як здатність особистості „користуватися мовою залежно від ситуації, особливу якість мовленнєвої особистості, набуту в процесі спілкування або спеціально організованого навчання [7, с.70].”

Отже, моделювання ситуацій спілкування в процесі професійно орієнтованого

навчання дозволяє відтворити зміст майбутньої фахової діяльності через формування комунікативної компетенції спеціаліста.

У процесі моделювання необхідно відтворювати вирішення комунікативних завдань в контексті цілей навчання і формування комунікативних умінь та навичок на основі професійної лексики з використанням різних методів та засобів навчання. Найкращим засобом навчання, що моделює різні види людської діяльності є гра. Дидактична гра допомагає встановити відповідність умов навчання критеріям природного спілкування, дає можливість включати студентів в аналогії професійної діяльності. Моделювання дозволяє на прикладі аналогічних ситуацій професійної діяльності сформулювати в дидактичній грі необхідні комунікативні уміння та навички. Моделювання ситуацій професійного спілкування у дидактичних іграх можна розглядати як основу формування комунікативної компетенції мовою спеціальності.

Студенти отримують знання та набувають навичок фахового спілкування на заняттях зі спеціальних дисциплін та імітуючи таке спілкування в процесі мовної підготовки, а саме на заняттях з української та іноземної (англійської) мов за професійним спрямуванням.

Аналіз науково-методичної літератури та досвід роботи свідчить, що з метою формування професійної комунікативної компетенції на заняттях з мов доцільно використовувати ділові ігри, під час яких відбувається апробація зразків і моделей реального іншомовного спілкування. Ефективність цього методу обумовлена його психолого-педагогічними особливостями.

Соціально-психологічні особливості ділової гри як засобу навчання виражені насамперед в її колективному й активному характері. Колективне навчання мови є одним із принципів активізації резервних можливостей особистості, який був сформульований Г.Китайгородською. Гра – спеціально організована діяльність, яка дозволяє реалізувати теоретичні знання через активну мовленнєву взаємодію, вдосконалювати навички та розвивати вміння. Вона сприяє активізації творчого потенціалу студентів (М.Доможирова).

Умовний характер ділової гри є ще однією її соціально-психологічною особливістю. Вона дає право на помилку і на її виправлення, з урахуванням зауважень, що виникли під час її обговорення, і, в цьому її безперечна перевага над реальною ситуацією, у якій не завжди вдається це зробити. Крім того, невдача переживається гравцем не так гостро як у дійсності, хоча ділова гра дає можливість гравцеві відчувати себе нібито в реальних умовах і вирішувати важливі професійні питання.

Протягом процесу спілкування комуніканти обмінюються інформацією, і тому досвід окремих студентів творчо переробляється в умовах, максимально наближених до практики, і стає надбанням усіх членів команди. Засвоєння знань стає внутрішньою потребою учасників гри, адже у процесі розв'язання професійних завдань студенти відчують, що рівень їх знань недостатній, необхідні нові знання, уміння та навички. Як результат, зростає мотивація студентів до навчання, створюються необхідні психологічні передумови до підвищення свого професійного рівня.

Аналізуючи мотиваційно-спонукальну функцію ділової гри, зазначимо, що в умовах ігрової діяльності засвоєння професійних комунікативних знань стає внутрішньою потребою студентів, адже вони самі є безпосередніми учасниками навчального процесу, самі шукають шлях і засоби розв'язання проблем, що виникають під час процесу ділового спілкування. А це породжує мотиви навчальної діяльності, які дозволяють інтенсифікувати процес навчання, підвищити його емоційно-чуттєвий рівень.

Дослідники ігрової діяльності (Я.Гінзбург, Н.Коряк) підкреслюють, що, на відміну від традиційних методів навчання, ділова гра у своїй організації містить засоби особистісного залучення її учасників у навчальний процес, впливаючи на мотиваційну сферу. Вона не лише залучає широкий спектр людини, але й містить у собі можливі зміни їх ієрархії: формує й висуває на перший план мотив засвоєння імітованої в грі діяльності й переносить на інший план мотиви, пов'язані з груповими стосунками [8].

Оскільки знання мотиваційних факторів є вкрай необхідними для успішної організації та проведення гри, визначимо основні з них: бажання успішно виконати свою роль у грі; перспектива здобути та поглибити власні знання; прагнення розкрити свої можливості в майбутній професійній діяльності; наявність неформальної ситуації в ході гри; шанс виявити свої особисті якості та професійні здібності; наявність особистої зацікавленості та інтересу до ігрової діяльності.

Мотиваційна функція ділової гри є також засобом формування цілей, адже, відповідно до мети мотиву, формується і мета пізнати систему дій, що необхідна для успішного виконання ролі. Таким чином, система дій у грі виступає як мета, і як будь-яка мета, стає безпосереднім змістом свідомості студента. Проте, на нашу думку, значення ділової гри цим не вичерпується. Все, що може допомогти успішно виконати роль (знання, уміння, навички), має для студента особливе значення й інакше ним усвідомлюється.

Вчений А.Вєрбицький визначив психолого-педагогічні принципи, що характеризують ділову гру:

- принцип імітаційного моделювання змісту професійної діяльності та ігрового моделювання умов і динаміки виробництва;
- принцип проблемності змісту і процесу його розгортання в пізнавальній діяльності учасників в умовах рольової взаємодії;
- принцип спільної діяльності учасників в умовах рольової взаємодії;
- принцип діалогічного спілкування і взаємодії гравців як необхідна умова розв'язання навчальних завдань;
- принцип двоплановості ігрової навчальної діяльності, відповідно до якого досягнення ігрових цілей слугує засобом реалізації цілей навчання й розвитку особистості студента [9].

За цими принципами нами були проведені ділові ігри в процесі мовної освіти студентів-нефілологів, зокрема економістів в умовах аграрного навчального закладу під час засвоєння модуля II „Країнознавчі аспекти у професійному мовленні” нами були проведені ділові ігри: „Брейн-ринг: Економіка”, „Як розпочати бізнес”, „Збори Ради директорів”, „Фахівці про стан сільського господарства України”, „Англійські

фермери про свій досвід – українським аграріям”, „Акули бізнесу: (пропозиції щодо відкриття с/г підприємства)”, ”Круглий стіл фахівців КСП”.

Результати навчання із застосуванням дидактичних ігор, які моделювали майбутню професійну діяльність на заняттях з мов за професійним спрямуванням показали, що такий метод сприяє досягненню дидактичних і виховних цілей, а саме: вдосконаленню навичок роботи в колективі; розвитку комунікативних умінь; розвитку творчого мислення; вихованню індивідуальності; подоланню психологічного бар'єру в навчанні. Студенти набули знань та вмінь розумової праці (вміння виділяти головне в своїх та чужих думках, аналізувати ситуації, аргументувати свої твердження); вмінь творчої роботи в колективі, відстоювати свою позицію і оцінювати позицію інших тощо. Крім того, у студентів формувалася чітка самооцінка шляхом самоствердження в колективі, набуття навичок колегіальної діяльності.

Отже, все сказане дає змогу зробити висновок, що моделювання ситуацій професійного спілкування під час дидактичних ігор є ефективним засобом формування комунікативної компетенції на заняттях з мов у студентів-нефілологів. Адже він здійснює взаємозв'язок професійної і змодельованої ігрової професійно-орієнтованої діяльності; цільову спрямованість на реалізацію розвитку професійного мислення студентів засобами української мови (за професійним спрямуванням) та англійської мови: кмітливості, логічності, уяви, самостійності, динамічності, інтелектуальної витривалості, продуктивності і творчості, змагальності та на їх основі набуття емоційно-ціннісного досвіду з розв'язання конфліктних ситуацій, оцінки власної діяльності та самоствердження; засвоєння професійної термінології, стильових ресурсів та етикетних формул через мотиваційно-спонукальну функцію ділової гри. Перспективним вважаємо подальшу розробку ділових ігор для спеціальностей нефілологічного напрямку, зокрема для студентів-аграріїв.

Література:

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Вища шк., 1997. – 271 с.
2. Штофф В.А. Моделирование в философии / В.А.ШтоффФ.– Л.: Наука, 1956. – 301 с.
3. Леонтьев А.Н.Педагогическое общение /А.Н. Леонтьев.– М.: Знание, 1979.–48с.
4. Сластенин В.А. Педагогическое образование как объект эвристического моделирования : Межвузовский сб. научных трудов / В.А.Сластенин – М.: Прометей, 1991. – С. 3 – 6.
5. Шубин Э.П. Языковая коммуникация и обучение иностранным языкам / Э.П.Шубин. – М.: Просвещение, 1972. – 350 с.
6. Педагогічні умови динаміки професійно-комунікативного потенціалу студентів філологічних факультетів [Текст] / Т. Симоненко. - // Рідна школа. – 2005. – № 12. – С. 67–70.
7. Словник-довідник з української лінгводидактики /За ред. проф. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
8. Гинзбург Я.С. Социально-психологическое сопровождение деловых игр / Я.С.Гинзбург, И.М.Коряк // Игровое моделирование: Методология и практика. – Новосибирск: Наука, 1987. – С. 61–77.
9. Верлань А.Ф. Дидактичні принципи в умовах традиційного і комп'ютерного навчання / А.Ф.Верлань, Н.Т.Тверезовська // Педагогіка і психологія. – 1998. – №3. – С. 126–132.

Ганниченко Т.А. Моделирование ситуаций профессионального общения как средство формирования коммуникативной компетенции будущих специалистов.

В статье раскрыто содержание моделирования ситуаций профессионального общения и определена его эффективность во время деловых игр как средства формирования коммуникативной компетенции будущих специалистов.

Ключевые слова: моделирование, профессиональное общение, коммуникативная компетенция, деловая игра.

Gannichenko T.A. Simulation of professional communicative situations as means of forming of communicative competence of future specialists.

The essence of simulation of professional communicative situations is cleared out in the article, and its efficiency is determined during business games as means of forming of communicative competence of future specialists.

Keywords: simulation, professional communication, communicative competence, business game.

**Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 59. – Херсон :
Видавництво ХДУ, 2011.**

УДК 378.147:811

Т.А.Ганніченко

**ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЗА
МЕТОДИКОЮ Д.О.НОВИКОВА**

Стаття присвячена питанню використання статистичних методів у педагогічному експерименті. Автором здійснено оцінку результатів дослідження за методикою Д.О.Новикова.

Рушійною силою та джерелом розвитку педагогіки, як і будь-якої іншої науки є дослідницька робота. У зв'язку з інформатизацією суспільства, його переходом на новий технологічний рівень підвищилися вимоги до сучасних досліджень, зокрема щодо застосування нових засобів комунікації, зберігання й обробки інформації. Актуальним наразі є впровадження кібернетичних і статистичних методів оцінки й аналізу досліджуваних педагогічних явищ та встановлення кількісних залежностей між ними із урахуванням їх якісної своєрідності. Застосування статистичних методів для обробки кількісних даних і отриманні висновки дають змогу об'єктивно довести або спростувати висунуту гіпотезу. Використання пакетів статистичних

комп'ютерних програм обробки результатів дослідження дає можливість з більшою достовірністю й точністю обрахувати дані експерименту, обчислити великі обсяги інформації за короткий термін часу, полегшити розрахунки для педагога, що не є спеціалістом у галузі математичної статистики.

У педагогічній літературі пропонується низка методик статистичної обробки даних педагогічного експерименту (В.Беспалько, О.Киверялг, О.Гранічіна, Ю.Павлова, Л.Озеран, В.Ільїн, Л.Ітельсон, Н.Кузьміна, В.Ледньов, М.Махмутов, В.Поляков), зокрема й методики обчислення із використанням пакетів комп'ютерних програм SPSS – Statistical Package for Social Science (А.Наследов, П.Дубнов), „Статистика в педагогіці” (Д.Новиков, О.Орлов), „Педстатистика” (О.Архіпова), Statistica (В.Боровиков), StatGraphics (Н.Купрієнко, О.Пономарьова) [1, 2, 4, 6].

Незважаючи на багаторічний світовий педагогічний досвід, методи математичної статистики, а особливо пакети статистичних комп'ютерних програм для обробки результатів експерименту ще не знайшли широкого використання у вітчизняних педагогічних дослідженнях.

Метою нашої статті є здійснити оцінку результатів педагогічного експерименту за методикою провідного вченого в галузі математичної статистики та її застосування в наукових дослідженнях, академіка РАН, професора Дмитра Олександровича Новикова із використанням пакету комп'ютерної програми „Статистика в педагогіці”. Ми надали перевагу саме цій програмі, оскільки інші є ліцензованими й коштовними, крім того, достатньо складні й потребують тривалого їх вивчення. Обрана ж програма вільно поширюється в мережі Інтернет.

Для того, щоб визначити ефективність педагогічного впливу або значущість методичних новацій, тим більше давати рекомендації щодо практичного їх застосування, під час дослідження має бути проведений педагогічний експеримент.

Експеримент — це особливий вид дослідження, що спрямоване на перевірку наукових і прикладних гіпотез-припущень імовірнісного характеру, що вимагають строгої логіки доказу, який спирається на достовірні факти, встановлені в емпіричних дослідженнях. „Без гіпотез немає експерименту, як немає його без

переконливого теоретичного і статистичного доказу, що відповідає сучасним вимогам [5, с. 544]”. Отже, застосування статистичних методів в педагогічних дослідженнях є на часі.

Методами математичної або статистичної обробки результатів педагогічного експерименту називаються математичні прийоми, формули, способи кількісних розрахунків, за допомогою яких кількісні показники, одержувані в ході експерименту, можна узагальнювати, систематизувати, виявляючи приховані в них закономірності. Йдеться про такі закономірності статистичного характеру, які існують між змінними величинами, які вивчаються в педагогічному експерименті [5, с. 558].

Метою педагогічного експерименту є емпіричне підтвердження або спростування гіпотези дослідження, правильності теоретичних результатів, тобто обґрунтування ефективності застосування запропонованих педагогічних впливів відносно одного й того ж об’єкта (наприклад, студенської групи) порівняно із традиційними впливами (методами, формами, засобами, прийомами тощо).

Дослідна методика буде результативною, якщо на початку експерименту характеристики контрольних та експериментальних груп будуть однаковими, а після застосування педагогічного впливу різнитися.

Д.Новиков у своїй методиці представляє алгоритм вибору статистичного критерію, механізм визначення вірогідності збігів і розбіжностей характеристик досліджуваних явищ, наводить приклади аналізу результатів педагогічних експериментів. Розглянуті інструменти обробки даних реалізовані в програмі „Статистика в педагогіці” [6]. Для проведення обчислень за її допомогою достатньо ввести чисельні значення спостережень в блок редактора даних, що має вид таблиці. Всі складні обчислення програма проводить за командами користувача автоматично.

Метою нашого експерименту було – перевірити ефективність методики використання дидактичної гри для формування комунікативної компетенції в процесі мовної освіти майбутніх економістів, зокрема на заняттях з мов (української та англійської) за професійним спрямуванням [3].

Нами були виміряні рівні комунікативної компетенції у КГ (контрольні групи) і ЕГ (експериментальні групи) на початку експерименту, що суттєво не різнилися, контрольний зріз після застосування експериментальної методики засвідчив, що зазначені рівні в КГ і ЕГ мають суттєві відмінності.

Результати зрушень, що відбулися на цих рівнях подані в таблиці й діаграмі.

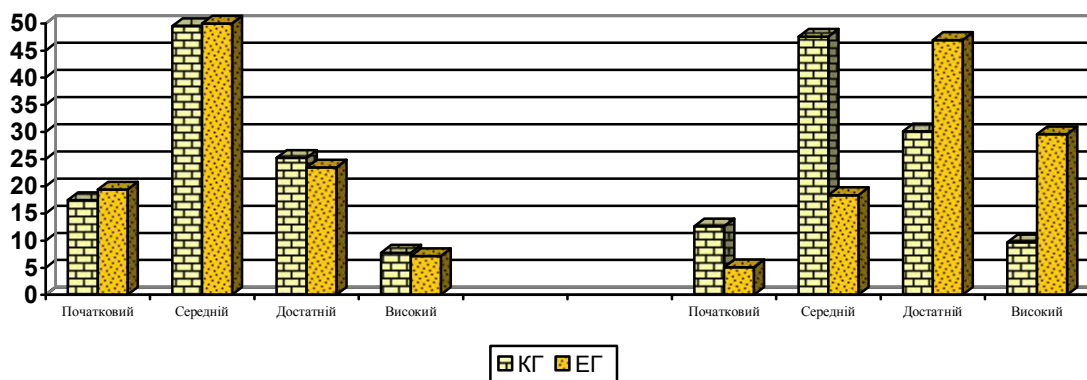
Таблиця

Рівні комунікативної компетенції

№	Значення (рівні)	КГ %		ЕГ %	
		до	після	до	після
1	початковий	36 (17,48)	26 (12,62)	38 (19,39)	10 (5,10)
2	середній	102 (49,51)	98 (47,57)	98 (50,00)	36 (18,37)
3	достатній	52 (25,24)	62 (30,10)	46 (23,47)	92 (46,94)
4	високий	16 (7,77)	20 (9,71)	14 (7,14)	58 (29,59)
Σ		206 осіб (100%)		196 осіб (100%)	

Діаграма

Рівні комунікативної компетенції

до експерименту

після експерименту

Як видно з таблиць і діаграм, рівні КК з української та англійської мов за професійним спрямуванням у КГ мали незначне зростання, а в експериментальних групах спостерігалася позитивна динаміка росту на достатньому й високому рівнях, що викликало зменшення показників на середньому та низькому рівнях.

Оскільки візуальний аналіз не дає можливості об'єктивно стверджувати, наскільки збігаються чи різняться дані вибірки (характеристики експериментальних та контрольної груп) і чи є ці збіги або відмінності випадковими, ми скористалися

статистичними методами, що дозволили на підставі результатів досліджень зробити обґрунтовані висновки. Нами була застосована методика Д.Новикова, за допомогою якої обчислено статистичний критерій однорідності χ^2 („хі-квадрат”).

При використанні порядкової шкали, за умови, що для будь-якого значення в кожній із порівнюваних вибірок не менше п’яти її членів мають дане значення і кількість градацій шкали не менше трьох ($L \geq 3$), професор Д.Новиков [6, с.5] рекомендує використовувати статистичний критерій однорідності χ^2 („хі-квадрат”). Тобто, застосувавши цю програму можна довести, що до експерименту контрольні й експериментальні групи мали однакові показники (на рівні 0,05), а у кінці їх показники суттєво відрізнялися (на рівні 95%). Обчислення було виконано в комп’ютерній програмі „Педагогічна статистика” і отримано такі результати:

Характеристики (χ^2) порівняльних вибірок до і після експерименту

Рівні комунікативної компетенції

а) до початку експерименту

	ЕГ-У	ЕГ-УА
КГ	$\chi^2_{\text{емп}} = 0,8792$	$\chi^2_{\text{емп}} = 0,3862$

Оскільки $\chi^2_{\text{емп.}} \leq \chi^2_{0,05}$ ($\chi^2_{0,05} = 7,815$ при $L = 4$), характеристики порівнюваних вибірок збігаються з рівнем значущості 0,05.

б) після закінчення експерименту

	ЕГ-У	ЕГ-УА
КГ	$\chi^2_{\text{емп}} = 16,7243$	$\chi^2_{\text{емп}} = 59,943$

Оскільки $\chi^2_{\text{емп.}} > \chi^2_{0,05}$ ($\chi^2_{0,05} = 7,815$ при $L = 4$), вірогідність відмінностей характеристик порівнюваних вибірок складає 95%

Таким чином, проведений статистичний аналіз результатів дослідження показав, що на початку експерименту характеристики контрольних і експериментальних груп суттєво не різняться (на рівні 0,05), а кінцеві результати мають значні відмінності (на рівні 95%). Використання експериментальної методики порівняно з традиційним навчанням приводить до статистично значущих відмінностей результатів, а саме їх покращення.

Отже, математичне обчислення довело, що впровадження експериментальної методики привело до значних позитивних зрушень у рівнях КК в ЕГ порівняно з КГ. Статистичний аналіз результатів експериментального навчання підтверджує ефективність розробленої методики формування КК майбутніх економістів засобами дидактичної гри в процесі їх мовної освіти. Перспективним вважаємо, подальшу розробку статистичних методів для використання в педагогічних дослідженнях.

Література:

1. Боровиков В.П., Боровиков И.П. Statistika. Статистический анализ и обработка данных в среде Windows. - М.: Информ.-издат. Дом "Филинь", 1997. - 608 с.
2. Дубнов П.Ю. Обработка статистической информации с помощью SPSS. – М.: ИТ-Пресс, 2004. – 221с.
3. Ганніченко Т.А. Формування комунікативної компетенції майбутніх економістів засобами дидактичної гри у процесі мовної освіти: дис. канд. пед. наук / ХДУ. – Х, 2009. – 260 с.
4. Наследов А. Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. – СПб.: Питер, 2005. – 416 с.
5. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. — 4-е изд. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. — Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. — 640 с.
6. Новиков Д.А. «Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи)». М.: МЗ-Пресс, 2004. – 67 с.

Статья посвящена вопросу использования статистических методов в педагогическом эксперименте. Автором осуществлена оценка результатов исследования по методике Д.А.Новикова.

The article deals with the problem of the applying statistical methods in the pedagogical experiment. The author carries out estimation of research results by D.A.Novikov's methods.

Ключові слова: статистичні методи, експеримент, комп'ютерна програма, рівні комунікативної компетенції.

Ключевые слова: статистические методы, эксперимент, компьютерная программа, уровни коммуникативной компетенции.

Key words: statistical methods, experiment, computer programm, levels of communicative competence.

Збірник тез доповідей Причорномор. регіон. наук.-практ. конф. проф.-викл. складу Миколаїв. держ. аграр. ун-ту, 27 квітня 2011 р. – Миколаїв: Вид-во МДАУ, 2011.

УДК 378.147:811

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ганніченко Т.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов МДАУ

Оскільки сільське господарство є провідною галуззю української економіки, в річищі сучасних освітніх тенденцій потрібна суттєва зміна сформованої системи психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх спеціалістів аграрного профілю. Це, серед іншого, стосується й мовної освіти. Формування компетентної особистості з високим рівнем комунікативної компетенції є однією з потреб сьогодення, оскільки від здатності до ефективного спілкування залежить вирішення суспільних і особистісних проблем.

З погляду процесу породження мовного висловлювання, навчання мови потрібно починати з приведення в дію механізму мотивації. Проблему мотивації навчальної діяльності студентів розглядали ряд зарубіжних і вітчизняних учених Л.Божович, Л.Виготський, В.Вилюнас, І.Васильєв, М.Боришевський, Б.Додонов,

О.Донцов, О.Дусаविцький, Є.Ільїн, О.Коваленко, Г.Костюк, О.Леонт'єв, Й.Лінгардт, С.Максименко, А.Маркова, А.Маслоу, В.Мясищев, В.Семиченко, О.Скрипченко, Д.Узнадзе, Х.Хекхаузен, П.Якобсон та ін.

Мотивація навчальної діяльності студентів є полісистемною, її особливістю є наявність декількох об'єктивно і суб'єктивно значущих факторів: життєзабезпечення особистісного розвитку, навчальної діяльності, соціальної взаємодії, професійного становлення. А специфіка студентського періоду життя така, що провідним (системоутворюючим) чинником у ньому через об'єктивні причини є професійне становлення, що в оптимальному варіанті повинне забезпечувати синхронізацію, взаємокомпенсацію, взаємодоповнення всіх інших факторів [1:3].

Мотиваційний компонент педагогічного процесу, що забезпечує активність взаємодії викладача та студентів, визначається, головним чином, психологічними властивостями студента, власними інтересами, мотивами.

Мотив – „унаочнена потреба”, проте предмети потреби можуть бути різними. Наприклад, при вивченні іноземної мови в одного студента як предмет потреби виступають знання професійної лексики, іншомовні знання, а в іншого – високий рейтинг з дисципліни, стипендія. У першому випадку мотив – внутрішній, в другому ж по відношенню до особи – внутрішній, а по відношенню до діяльності – зовнішній.

Мотивом може стати лише усвідомлена потреба і лише в тому разі, якщо задоволення цієї конкретної потреби, багаторазово проходячи через етап мотивації, безпосередньо переходить у дію.

Визначення мотивації навчальної діяльності студентів, пов'язаної з вивченням мов, дозволило встановити, що мотиви відрізняються низкою змістовних і динамічних характеристик. До них належать: спрямованість активності навчальної діяльності, особиста значущість, місце в структурі мотивації, ступінь дієвості і т. ін. У мотивах навчальної діяльності студентів особливо слід виділити спрямованість: на набуття знань у межах міжособистісного спілкування, на формування комунікативної та лінгвокультурологічної компетенції професійного характеру, на сприйняття студентами мови як засобу міжкультурної взаємодії й співпраці.

Важливим елементом динамічних характеристик спрямованості особистості студента є пізнавальні і комунікативні інтереси, що викликають активну розумову діяльність і вимагають володіння певними мовними засобами.

На думку Є.Ільїна, існує чотири групи мотивів: мовні, країнознавчі (культурні), комунікативні й лінгвістичні.

Ураховуючи провідну роль комунікативних мотивів, як основного показника сформованості мотиваційної складової навчання Є.Полат і А.Петрова виділяють структуру комунікативних якостей, яка, на їх думку, повинна бути представлена чотирма рівнями [2]. Ми погоджуємося з такою структурою, але вважаємо, що при вивченні мови професійного спрямування як української, так й іноземної (англійської), до цієї структури потрібно внести деякі корективи: усвідомлення студентами ролі професійної комунікації у вивченні мов; розширення світогляду особистості студента й набуття мовних, країнознавчих, лінгвістичних знань у межах професійного та міжкультурного спілкування; формування комплексу комунікативних дій студентів і творче використання комунікативних знань і навичок для вирішення завдань навчання; самоствердження і самореалізація особистості студента, задоволення міжособистісних стосунків у процесі професійної та міжкультурної комунікації; задоволення потреб у знаннях професійної термінології, мови ділових документів, формул увічливості.

Окрім комунікативних, мовних, країнознавчих і лінгвістичних мотивів, є ще й професійні. На нашу думку, вони спрямовані на набуття компетенцій, професійне становлення.

Отже, мотивація навчальної діяльності студентів-нефілологів у процесі їх мовної освіти забезпечує формування знань, умінь і навичок комунікації, перспективним є її посилення за допомогою використання новітніх форм і методів навчання.

Література:

10. Чаусова Т.В. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів: Автореф.дис. канд. психол. наук/ Т.В. Чаусова;

Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2004. – 22 с.

11. Пометун О.І. Компетентісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. – К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій, 19.10.2004 р.–10 с.

Збірник тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект», МДАУ 13 квітня 2011 р. – Миколаїв: Вид-во МДАУ, 2011.

Ганніченко Т.А.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ У ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ОСВІТИ

Розглянуто питання формування професійної комунікативної компетенції в процесі мовної освіти студентів-аграріїв шляхом моделювання ситуацій професійного спілкування під час ділових ігор.

В умовах інтенсифікації міжнародних ділових контактів, розширення професійного співробітництва виникає потреба у фахівцях з високим рівнем професійної комунікативної компетенції. Новою освітньою парадигмою передбачено впровадження принципів, методів, технологій та засобів навчання, які мають забезпечити ефективне її формування. Моделювання ситуацій професійного спілкування є одним із цих засобів, що й актуалізує його використання.

На моделювання як засіб, що забезпечує практичну спрямованість навчання, дозволяє наблизити мовленнєву діяльність до природних умов спілкування вказували В.Г.Афанасьєв, А.А.Вербицький, Н.А.Бакшаєва, Б.А.Глинський, В.М.Глушков, Є.Я.Голант, Б.П.Єсіпов, М.М.Скаткін, Дж.Форрестер, Р.Шеннон та ін.

Моделювання – метод наукового пізнання, що ґрунтується на заміні предмета або явища, які вивчаються, на їх аналог, модель, що містить істотні ознаки оригіналу [1, с.41].

Українські лінгводидакти визначають комунікативну компетенцію як здатність особистості „користуватися мовою залежно від ситуації,

особливу якість мовленнєвої особистості, набуту в процесі спілкування або спеціально організованого навчання [2, с.70].”

Моделювання ситуацій спілкування в процесі професійно орієнтованого навчання дозволяє відтворити зміст майбутньої фахової діяльності через формування професійної комунікативної компетенції спеціаліста.

У процесі моделювання необхідно відтворювати вирішення комунікативних завдань в контексті цілей навчання і формування комунікативних умінь та навичок на основі професійної лексики з використанням різних методів та засобів навчання. Найкращим засобом навчання, що моделює різні види людської діяльності є гра. Дидактична гра допомагає встановити відповідність умов навчання критеріям природного спілкування, дає можливість включати студентів в аналогії професійної діяльності під час ділових ігор.

Соціально-психологічною особливістю ділової гри як засобу навчання є її колективний і активний характер. Колективне навчання мови є одним із принципів активізації резервних можливостей особистості, який був сформульований Г.Китайгородською. Гра – спеціально організована діяльність, яка дозволяє реалізувати теоретичні знання через активну мовленнєву взаємодію, вдосконалювати навички та розвивати вміння.

Умовний характер полягає в тому, що гра дає право на помилку і на її виправлення, з урахуванням зауважень, що виникли під час її обговорення, і, в цьому її безперечна перевага над реальною ситуацією, у якій не завжди вдається це зробити. Крім того, невдача переживається гравцем не так гостро як у дійсності, хоча ділова гра дає можливість гравцеві відчувати себе нібито в реальних умовах і вирішувати важливі професійні питання.

Протягом процесу спілкування комуніканти обмінюються інформацією, і тому досвід окремих студентів творчо переробляється в умовах, максимально наближених до практики, і стає надбанням усіх членів команди. Засвоєння знань стає внутрішньою потребою учасників гри, адже у процесі розв’язання професійних завдань студенти відчують, що рівень їх знань недостатній, необхідні нові знання, уміння та навички. Як результат, зростає мотивація студентів до навчання, створюються необхідні психологічні передумови до підвищення свого професійного рівня.

Оскільки знання мотиваційних факторів є вкрай необхідними для успішної організації та проведення гри, визначимо основні з них: бажання

успішно виконати свою роль у грі; перспектива здобути та поглибити власні знання; прагнення розкрити свої можливості в майбутній професійній діяльності; наявність неформальної ситуації в ході гри; шанс виявити свої особисті якості та професійні здібності; наявність особистої зацікавленості та інтересу до ігрової діяльності.

Вчений А.Вербицький визначив психолого-педагогічні принципи, що характеризують ділову гру: принцип імітаційного моделювання змісту професійної діяльності та ігрового моделювання умов і динаміки виробництва; принцип проблемності змісту і процесу його розгортання в пізнавальній діяльності учасників в умовах рольової взаємодії; принцип спільної діяльності учасників в умовах рольової взаємодії; принцип діалогічного спілкування і взаємодії гравців як необхідна умова розв'язання навчальних завдань; принцип двоплановості ігрової навчальної діяльності, відповідно до якого досягнення ігрових цілей слугує засобом реалізації цілей навчання й розвитку особистості студента [3].

Результати навчання із застосуванням дидактичних ігор, які моделювали майбутню професійну діяльність на заняттях з мов за професійним спрямуванням показали, що такий метод сприяє досягненню дидактичних і виховних цілей, а саме: вдосконаленню навичок роботи в колективі; розвитку комунікативних умінь; розвитку творчого мислення; вихованню індивідуальності; подоланню психологічного бар'єру в навчанні. Студенти набули знань та вмінь розумової праці (вміння виділяти головне в своїх та чужих думках, аналізувати ситуації, аргументувати свої твердження); вмінь творчої роботи в колективі, відстоювати свою позицію і оцінювати позицію інших тощо. Крім того, у студентів формувалася чітка самооцінка шляхом самоствердження в колективі, набуття навичок колегіальної діяльності.

Отже, все сказане дає змогу зробити висновок, що моделювання ситуацій професійного спілкування під час дидактичних ігор є ефективним засобом формування комунікативної компетенції на заняттях з мов у студентів-нефілологів. Адже він здійснює взаємозв'язок професійної і змодельованої ігрової професійно-орієнтованої діяльності; цільову спрямованість на реалізацію розвитку професійного мислення студентів засобами української мови (за професійним спрямуванням) та англійської мови: кмітливості, логічності, уяви, самостійності, динамічності, інтелектуальної витривалості, продуктивності і творчості, змагальності та на їх основі набуття емоційно-ціннісного досвіду з розв'язання конфліктних ситуацій, оцінки

власної діяльності та самоствердження; засвоєння професійної термінології, стильових ресурсів та етикетних формул через мотиваційно-спонукальну функцію ділової гри.

ЛІТЕРАТУРА:

10. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Вища шк., 1997. – 271 с.
11. Словник-довідник з української лінгводидактики /За ред. проф. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
12. Верлань А.Ф. Дидактичні принципи в умовах традиційного і комп'ютерного навчання / А.Ф.Верлань, Н.Т.Тверезовська // Педагогіка і психологія. – 1998. – №3. – С. 126–132.

Збірник тез доповідей наук.-практ. семінару «Креативний підхід до розвитку творчого потенціалу особистості в умовах ВНЗ», МДАУ 26 травня 2011 р. – Миколаїв: Вид-во МДАУ, 2011.

*Ганніченко Тетяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Миколаївського державного аграрного університету

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасні стрімкі зміни у суспільно-політичному та соціально-економічному житті України і в усьому світі, технологічні досягнення цивілізації зумовлюють необхідність всебічного розвитку особистості, здатної успішно функціонувати в умовах мінливого світу. Система освіти повинна забезпечити суспільство всебічно

розвиненими творчими особистостями, фахівцями високого рівня, здатними гідно представляти Україну у світі, сприяти становленню її іміджу як держави з інтелектуальною, культурною, високоосвіченою нацією. Нова освітня парадигма покликана сприяти оновленню змісту і методів навчального процесу та застосуванню нових педагогічних технологій, зокрема інтерактивних методів навчання.

Серед таких форм і методів навчання чільне місце посідає гра. В процесі гри студенти перетворюються з пасивних слухачів на активних учасників навчального процесу, адже гра має високий рівень мотивації, допомагає виявити свою індивідуальність, ініціативність, створює атмосферу невимушеності, умови для творчості, студенти мають змогу самі моделювати ігрову ситуацію, яка може виникнути в майбутній професійній діяльності.

Гра має широкі комунікативні можливості, є дієвим засобом формування комунікативної компетенції як основної складової фахової компетенції. Застосування навчальної гри на заняттях з іноземної мови сприяє виробленню та вдосконаленню вмінь та навичок іншомовного спілкування, яке є частиною загальної комунікації, підвищує мотивацію до вивчення мов за професійним спрямуванням; сприяє поглибленню знань країнознавчого, суспільно-політичного, культурознавчого й фахового характеру, кращому засвоєнню професійної лексики, мовленнєвого етикету, усвідомленню стилістичних особливостей професійного мовлення (усного й писемного), розвитку комунікативних здібностей, умінь і навичок, тобто створює умови для формування КК майбутнього спеціаліста.

В процесі вивчення іноземної мови з застосуванням гри студенти розвивають свої творчі здібності, ініціативність, навчаються користуватися новими інформаційними технологіями, вчать бути готовими до міжособистісного та міжкультурного співробітництва як у межах своєї країни, так і на міжнародному рівні. Адже, одним із завдань у навчанні іноземної мови є самоусвідомлення особистості шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами та культурами.

Феномен гри досліджувався у різні історичні періоди вітчизняними та зарубіжними філософами, педагогами, культурологами, психологами: психології гри Д.Б.Ельконін, Л.С.Виготський, І.А Зимня, П.І.Підкасистий, Ж.С.Хайдаров, С.А. Шмаков, Н.Г Бартишенкова, В.Я.Ворошилов, І. Хейзинг, Е.Берн, Н.П.Аникеєва; використанню гри на заняттях з іноземної мови в школі І.А Зимня, Л.С.Виготський, А.А.Вербицкий, О.І.Близнюк, Л.С.Павлова, А.А. Деркач, Стронин М.Ф; формування комунікативної компетенції засобами гри Д.Н.Жилкина, В.І.Пассов, О.М.Стояновський, Ю.О.Стрельцов, Ю.Федоренко, Л.В.Хижняк, О.В.Любашенко, О.А.Парнікова та інші.

Гра – особливо організоване заняття, яке вимагає напруги емоційних і розумових сил. Одиницею гри і в той же час центральним моментом, що об’єднує всі її аспекти, є роль. У грі відбувається формування довільної поведінки людини, її соціалізація. Характерною ознакою гри є її двоплановість, що притаманна і драматичному мистецтву, елементи якого зберігаються в будь-якій колективній грі. З одного боку, граючий індивід виконує реальну діяльність, здійснення якої потребує дій, пов’язаних з вирішенням вельми конкретних, часто нестандартних завдань; з іншого – певний ряд моментів цієї діяльності є умовним за своїм характером, що дозволяє відволіктися від реальної ситуації з дійсною відповідальністю та численними привхідними обставинами. Саме двоплановість і забезпечує креативно-розвивальний характер гри.

Детальний аналіз гри робить у своїх дослідженнях Шмаков С.А.: „ *гра* – це унікальний феномен загальнолюдської культури, її витік і вершина. Ні в одному з видів своєї діяльності людина не демонструє такого самозабуття, оголення своїх психофізіологічних і інтелектуальних ресурсів, як в грі. Саме тому вона узята на озброєння в системі професійної підготовки людей, саме тому гра розширює свої принципи, вторгаючись в раніше не передбачувані сфери людського життя”

Стосовно процесу навчання *термін* “*гра*” в переважній більшості випадків визначається як модель явищ, що вивчаються (В.М. Кларін, П.І. Підкасистий, Ж.С. Хайдаров, М.С. Смірнова, Г.М. Фролова та ін.

В освітній практиці вищої школи перспективним виявляється використання дидактичних ігор, що базуються на імітації та моделюванні реальних або гіпотетичних життєвих ситуацій. Для таких ігор характерним є не лише пізнавальний але й світоглядний, й емоційно-особистісний вплив. Два основних різновиди ігор, які використовуються у вищому навчальному закладі це: комп'ютерні ігри – дидактичні, що сприяють засвоєнню та закріпленню навчального матеріалу за допомогою мультимедійних технологій; ігри-імітації, що дозволяють моделювати складні процеси, наприклад, менеджменту, PR-кампаній, реалізації проекту шоу-бізнесу тощо. Ділові ігри, в основу яких покладено відтворення, імітацію чи моделювання виробничих ситуацій та взаємин, спрямовані на набуття досвіду ефективного розв'язання реальних фахових завдань

Гра як модель реальної дійсності дозволяє задати в навчанні іноземній мові наочний і соціальний контексти комунікативної діяльності і тим самим змоделювати автентичні умови спілкування. Всі учасники гри виступають в певних ролях та приймають рішення відповідно до інтересів своєї ролі. Гравці мають приймати рішення і в конфліктних ситуаціях. Дуже важливо, що рішення в ділових іграх виробляються колективно, у студентів формуються навички роботи „в команді”. У діловій грі створюється особливий емоційний настрій, що сприяє активізації процесу навчання (згідно до досліджень учасниками ділових ігор засвоюється близько 90% інформації). Процес навчання стає більш творчим та захоплюючим.

Дослідження на базі вузівського навчання іноземній мові показали, що вживання гри позитивно позначається на якості і темпах навчання. Гра створює умови для активної розумової діяльності її учасників, стимулює інтелектуальну діяльність студентів, вчить прогнозувати, досліджувати і перевіряти правильність ухвалених рішень і гіпотез.

Дидактична гра є одним з найбільш ефективних прийомів реалізації комунікативного принципу в навчанні іноземній мові, а також має переваги над іншими прийомами організації навчального процесу. Модернізація сучасної системи освіти з тенденцією залучення нових методичних прийомів об'єктивно вимагає більш активного включення рольової гри, як засобу формування між культурної професійної комунікації в процес підготовки майбутніх фахівців.